

Проф. др Небојша Ранђеловић, ванредни професор UDK: 347.962(=16)''4/14''
Правни факултет Универзитета у Нишу
Мр Александар Ђорђевић, асистент
Правни факултет Универзитета у Нишу

ПОСЕБНИ ОБЛИЦИ СУДСТВА КОД СЛОВЕНА КАО ПРИВИЛЕГИЈА ПОЈЕДИНИХ КАТЕГОРИЈА СТАНОВНИШТВА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ^{1*}

Апстракт: Постојање посебних облика аутономног судства у словенским државама последица је или преживелих односа наслеђених из првобитне заједнице или особеног развоја појединих подручја која номинално улазе у састав средњовековне државе. Аутономно судство условљено је природом ране феудалне државе, чија организација власти допушта делатност различитих јурисдикција које су дубоко укорењене у правним обичајима, будући да она нема ефикаснији начин да контролише посебне категорије становништва или аутономне делове територије. Међудржавни суд у средњовековном периоду био је мешовити суд, састављен од подједнаког броја судија или пресудитеља који су делегирани од стране државних власти заинтересованих страна у спору. Суштински, он има корене још у преддржавној организацији, у родовском уређењу. Његово изворно порекло треба тражити у некадашњим међуплеменским сукобима које је свакако требало решавати на одговарајући начин. Најприродније је било да се реше активним и непосредним учешћем, посредовањем, арбитражањем или тражењем компромиса обе стране.

Обе врсте судова, и међудржавни, тј. мешовити суд и аутономни облици судства странаца и посебних слојева становништва одсликавају висок степен повластица које су поједине групе људи уживале у средњовековном праву уопште, па и у свим словенским правним системима.

Кључне речи: судство, аутономни облици судства, мешовити суд, средњи век, словенски правни системи, обичајно право.

¹ * Рад је резултат истраживања на пројекту "Заштита људских и мањинских права у европском правном простору" који подржава Министарство просвете и науке, евиденциони број 179046

Феудална држава толерише плурализам различитих власти, предржавних и "надржавних", у очекивању да постепено, у складу са развојем општих односа, у некој ближој или даљој будућности преузме одговорност за вршење једнообразне власти на читавој територији. У међувремену, владари и крупни феудалци допуштају обичајно утемељену аутономију у вршењу прерогатива јавне власти, сматрајући је нужном и неопходном у стварању и учвршћивању недовољно јаког државноправног поретка.

Аутономни облици судства

Повеља чешког краља Собеслава из 1178. године прашким Немцима као странцима у Чешкој потврђује немачко право и немачки суд.² У том погледу је веома интересантна формулација законодавца, јер подсећа на одговарајуће законодавство српских владара: "као што су имали за време мог деде краља Вратислава".³ По одредбама ове повеље, Немци су на основу своје етничке припадности, као странци, добили право на сопственог судију кога су сами бирали и који је истовремено био и старешина градске општине. Уколико би Словен тужио Немца, судио би му немачки изабрани судија. Једини изузетак представљао је поступак поводом кривичних дела убиства и крађе, када је судио владар, али и тада по немачком праву.⁴

Судови за странце, за њихове међусобне спорове, били су врста посебног аутономног суда и у средњовековној Србији. Дубровчани су се могли парничити пред судом у Дубровнику или пред дубровачким конзулима у Србији. Конзул је судио у присуству два дубровачка властелина или два обична слободна човека. Конзуларни суд је пресуђивао само онда када би га Дубровчанин изабрао, јер је увек могао да захтева суђење у својој матици, тј. у Дубровнику. Када би изабрао конзуларни суд, одлука је била обавезујућа⁵. Осим тога, и Власи су у средњовековној српској држави такође уживали извесну судску аутономију по персоналном принципу, о чему сведочи Хиландарска повеља великог жупана Стефана Немање од 1198-1199. године, која на једном месту помиње: "и код Влаха суд неког Рада и неког Ђурђа."⁶

2 А. Соловјев, Историја словенских права, Београд 1998, стр. 161.

3 У уговорима са Дубровником, потврђујући повластице Дубровчанима на слободну трговину, али и аутономно судство на српској територији, готово идентичну норму прописао је цар Душан, позивајући се на законодавство свог деде, "светог краља", тј. краља Милутина. Иначе, краљ Вратислав је владао у другој половини XI века, тако да је то први познати непосредни помен аутономног персоналног суда за странце у словенском свету.

4 А. Соловјев, Историја словенских права, стр. 161.

5 Т. Тарановски, Историја српског права у Немањинској држави, Београд 1996, стр. 697-699.

6 С. Новаковић, Законски споменици српских држава средњег века, стр. 384. О влашком судству видети: З. Мирковић, Суђење и судије у Србији од XII до XV века, одбрањена

Уговор Новгорода са тверским великим кнезом Михаилом Александровичем с почетка XIV века има сличности са повељама српских владара којима су дубровачким трговцима давали право на сопствени суд. Она прописује забрану руској државној власти да суди у међусобним споровима немачких и страних трговаца, гарантујући им персоналну судску екстериторијалност.⁷ У складу са средњовековним правом уопште, страна трговина и трговци уживали су привилегију аутономног суђења. Норма из поменутог уговора забрањује суђење страним трговцима Немцима, слично одговарајућим нормама средњовековног српског права. С друге стране, по мишљењу Хорошкевича, домаће становништво било је заштићено евентуалном применом самопомоћи према страним трговцима који им нису платили свој дуг – притварањем у кући до исплате дуга,⁸ што такође подсећа на српско-дубровачке правне прописе.⁹ У једном старијем међународном древноруском уговору између Новгорода и Готланда, забрањено је самовласно лишење слободе страног трговца због дуга, што потврђује његову некадашњу учесталу примену, посебно у временима неприкосновене владавине обичајног права.¹⁰

Посебну судску аутономију у оквиру феудалне древноруске државе уживали су развијенији градови као што су били Новгород и Псков. О томе веома исцрпно сведоче самостално донети закони ових градова – Новгородска и Псковска судна грамота.¹¹ Новгородска судна грамота предвиђа као аутономно

докторска дисертација на Правном факултету у Београду 2002, стр. 134-141.

7 А. Л. Хорошкевич, Из истории русско-немецких отношений XIII века, Исторические записки, 78, Москва 1965, стр. 220-221. Текст уговора у целини у хрестоматији А. А. Зимина, Памятники русского права, 2, Москва 1953, стр. 138-141.

8 Исто, стр. 221.

9 Да је такав институт српског средњовековног права био у употреби, тврди С. Новаковић у Удава или апшење дужника за дуг, Васкрс државе српске, Београд 1986, стр. 232-233. Међутим, касније је овакво правно квалификовање термина “удава” оспорено у раду С. Ђирковића, Удава, Зборник Филозофског факултета у Београду, 1970, стр. 345-351. Он тврди да је “удава” казна без суда, унапред прописана за одређене врсте преступа. Уколико би се ипак прихватило гледиште Новаковића, да је у српском средњовековном праву постојало самовласно притварање страног трговца до плаћања дуга, био би, у извесном смислу потврђен прасловенски карактер овог правног обичаја.

10 В. С. Покровский, Договор Великого Новгорода с Готландом и немецками городами как памятник международного права, <http://law.edu.ru/doc/>

11 Российско законодательство X-XX века, Законодательство Древней Руси, Москва 1984, стр. 300-386.

судство суд посадника¹² и суд тисјацког¹³ (“тысяцки”) као изборних градских функционера. У другој половини XIV века у Новгороду је извршена реформа судског уређења која је имала и феудални карактер, будући да су судовима тисјацког и посадника придодати по двојица представника бојара и имућних људи.¹⁴ Псковска судна грамота такође прописује суд посадника, који је судио заједно са кнезом.¹⁵ Овај законски текст предвиђа и једну посебну врсту суда, који се не среће ни у једном другом словенском извору права, суд који пореклом сеже у најдубљу прошлост, у доба родовско-племенске заједнице. То је суд братчине (“суд братьшине”) предвиђен у чл. 113. речима “да суди као и судије”. Био је надлежан за сва дела настала међу члановима братчине, па чак и за најтеже кривице које су се по правилу расправљале пред кнежевим и посадниковим судом. Братчина је судила по обичајном неписаном праву, а сама се старала чак и о извршењу сопствених одлука. Суд братчине биран је од стране свих чланова за сваки конкретан спор.¹⁶

Аутономни судови Немањинских приморских градова Будве и Котора и њихов однос са владаоцевим судом у Србији употпуњују слику о плурализму јурисдикција у средњовековној српској држави. Статути ових градова значајна су сведочанства постојања још једне у односу на државно судство врсте посебних судова – градских. Посебно су занимљиви односи ових судова приморских градова према српском владару, јер су потпуно различити. По једној одлуци из 1301. године, Которанима је забрањено да се обраћају српском владару у случају спора, како српски краљ не би имао приходе из евентуалног судског поступка у коме би странка био грађанин. Насупрот томе, Будванским статутом било је предвиђено супротно – регална права српског владара била су обезбеђена изузимањем у искључиву надлежност владаревог суда већ познатих дела издаје, убиства, провода и крађе коња. У осталим случајевима, пресуђивао је аутономни суд града Будве.¹⁷

Новоосвојени тзв. грчки градови у средњовековној Србији такође су имали своје аутономно судство и судско уређење. Члан 176. ДЗ прописује да се спорови између становника жупе и грађана новоосвојених градова пресуђују пред мешовитим судом световно-духовним, састављеним према

12 Посадник – од речи “посажать” – посадити, у пренесеном значењу поставити на функцију. Испочетка намесник кнеза, а током времена постаје изборни орган градске аристократије у руским градовима.

13 Тисјацки – војни заповедник потчињен посаднику, али са извесном јурисдикцијом у граду. По мишљењу Тихомирова, тисјацки је био председавајући трговинског суда. М.Н. Тихомиров, Древнерусские города, Москва 1946, стр. 221

14 Российско законодательство X-XX века, Законодательство Древней Руси, стр. 303.

15 Исто, стр. 332.

16 Д. Николић, Древнорусско словенско право, Београд 2000, стр. 99.

17 Т. Тарановски, Историја српског права у Немањинској држави, стр. 694

реформи византијског цара Андроника 1329. године.¹⁸ По речима Соловјева, у новоосвојеним грчким градовима у кривичним стварима судио је кефалија (управник града) са судом изабраних добрих људи, а у грађанским – свештеници митрополије.

Приморски јужнословенски градови имали су одувек извештан степен судске аутономије, без обзира под чијом су се влашћу налазили или чију су врховну власт номинално признавали. Међу њима се посебно истицао Дубровник. Његовим Статутом од 1272. године којим је установљено Мало вијеће, тело у коме је спојена судска и управна власт. До 1358. године главни судски орган града била је *Curia Major*, састављена од петорице судија, којој је председавао кнез.¹⁹ Судска овлашћења дубровачког кнеза била су много већа у кривичним стварима, него у грађанским парницама, будући да је водио истрагу, сам испитивао сведоке, сам одређивао казну.²⁰ Његова врховна судска власт била је ограничена Великим вијећем и Сенатом, тако да постоји равнотежа органа државне власти и њихова узајамна контрола. Извршење пресуде било је поверено *girarius*-у, установи *praesens communis*, тј. словенским речима – приставима.²¹ Судство се вршило колегијално, а судије су биране на једну годину. Овакво уређење судске власти је у Дубровник доспело услед утицаја Млетачке републике, а Дубровник је пак, са своје стране даље ширио свој утицај ширио на остале приморске јадранске градове.

Посебну аутономију у погледу функционисања судске власти уживали су и Грбаљска жупа и Паштровићи. До половине XIX века, ове области су задржале у основи народно судство и сопствене законе које су примењивале у суђењу. “Четири суђе, и дванаест властела, од сваког племена по један човјек, слободно и напређе изабран...вијећали су и судили о најважнијим пословима.”²²

“Међудржавни” и мешовити суд

У средњовековном словенском свету, међудржавни суд био је уобичајен начин за решавање спорова између два лица која су припадала различитим државним организацијама, или за решавање спорова између самих држава, тј.

18 А. Соловјев, Судије и суд по градовима Душанове државе, Гласник Скопског научног друштва, књ. 7-8, Београд 1930, стр.158.

19 К. Vojnović, Sudbeno ustrojstvo Republike Dubrovačke, Rad JAZU, knjiga CV, Zagreb 1891, str.3-4.

20 Исто, стр. 30-31.

21 Пристав је познат и српском и хрватском праву, а имао је функције позивања на суд и извршења пресуде. Ђ. Даничић, Ријечник из књижевних старина српских, под “пристав”. О овој прасловенској и општесловенској установи биће више речи у делу рада о судском поступку.

22 И. Синдик, Душаново законодавство у Паштровићима и Грбљу, Зборник у част шесте стогодишњице Душановог законика, Београд 1951, стр. 135 (119-182).

њених директних представника, најчешће владара. Такав међудржавни суд на јужнословенским просторима означаван је термином "станак"²³, или "опћи суд", а међу Источним Словенима "вопчий суд"²⁴, тако да се може сматрати и прасловенском и општесловенском правном институцијом. Мешовит суд био је иначе у средњем веку распрострањен као средство за уклањање сукоба две самосталне јурисдикције, јер је подмиривао два основна интереса: свака странка није била лишена суђења пред својим судом и судови нису губили доходак (глобу). Мешовити судови (судови обеју црква али и световно-духовни) били су заступљени у Франачкој у VII веку. У средњовековној Русији зову се "вопчиј", општи, опћи.²⁵ Међудржавни судови познати су и у много ранијем периоду, још у IV веку пре нове ере у Риму, као посебни међународни судови (судска већа рекуператора) која су решавала спорове између Римљана и странаца.²⁶

Међудржавни суд у средњовековном периоду био је мешовити суд, састављен од подједнаког броја судија или пресудитеља који су делегирани од стране државних власти заинтересованих страна у спору. Будући да је у том периоду, али и дуго после стварања државних творевина персонални принцип био доминанан у погледу примене права, разумљиво је да су се у коначно решење сукоба морале укључивати племенске власти обеју страна у спору. Међуплеменски суд код Словена био је објективно условљен и током времена природно је постао део обичајног права. Ране државе које су касније настајале на поменутом словенским просторима, очигледно нису биле пронашле савршенији метод решавања сукоба својих поданика, већ су наставиле са применом обичајно-правне праксе некадашњих међуплеменских судова. На тај начин, међуплеменски суд је постепено прерастао у међудржавни суд, а родовско-племенски принцип персоналног важења и примене права опстао је упркос стварању државних власти.

И по речима Јиречека, станак (*stanicum*) био је на јужнословенским просторима значајна правна установа међународног карактера – мешовити судски састанак за испитивање или поравнање спорова две општине, два града,

23 Сам термин "станак" највероватније потиче од израза састанак, састајање, стати се, што упућује на закључак о постојању покушаја постизања договора страна у спору. Током времена, он је добио и извесна специјална значења. Лексикон српског средњег века, приредили С. Ћирковић и Р. Михалчић, под "станак", Београд 1999, стр. 697. Станак као специјални међуплеменски и међународни суд не треба мешати са босанским станком под којим се подразумева збор, сабор босанске властеле.

24 "Суд вопчий", у варијанти "обчии" или арбитражни суд, као и мешовити ("смесной"). По правилу, састављен од представника власти странака у спору. Толковый словарь древнерусских юридических терминов, под ред. М. А. Исаева, под "суд вопчий", стр. 104.

25 Т. Тарановски, Историја српског права у Немањинској држави, стр. 700-701.

26 М. Јовановић, *Komentar starog rimskog ius civile*, knjiga druga, *Zakon XII tablica*, Niš 2007; Ј. Даниловић, *Iustum bellum i represalije u prvim vekovima rimske istorije*, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, XXIII, 1975, стр. 56-57.

два краја између Словена и Романа (Дубровчана) и сазивао се на захтев једне стране. Број представника обе власти на станку био је различит. У зависности од тежине и вредности спора, кретао се до дванаест чланова.²⁷ У уговору Дубровчана и српског краља Уроша I из 1254. године назива се једноставно суд или “опћи суд”, чиме се и овде потврђује сличност са терминологијом древноруског права и потврђују општесловенски корени овог древног института.²⁸ Јиречек такође тврди да се идентична правна установа може пронаћи у уговорима између појединих италијанских и англосаских градова у периоду од VIII до X века и наводи многобројне примере.²⁹ У Далмацији је овај обичај пограничног суда или судског расправљања у пограничним областима био познат од XIII века, тако да никако не треба занемарити и утицај западних италијанских романских приморских градова на словенска подручја, што не значи да због тога треба оспоравати и словенске корене овог обичаја.

Стара обичајноправна установа за суђење у споровима између Дубровчана и Срба, станак, поникао је као последица система персоналног дејства средњовековних закона и права у целини. Дубровачки статут из 1272. изричито наводи станак.³⁰ Обичајне норме су тада узаконене, што значи да је овај особени суд водио порекло из много ранијег периода. Дубровник је имао станке са многим земљама у окружењу (далматинским општинама, бокељским и арбанашким градовима, Босном, Хумом, Рашком, Зетом). Није било јединственог и једнообразног права на тим просторима, тако да је специфичан суд доприносио унификацији права у партикуларно феудалном јужнословенском свету. Представљао је средство за превазилажење правне расцепканости, као први орган међудржавне власти.

Најпотпунију дефиницију станка дао је Валтазар Богишић: “Станак је особита врста збора, обично на пограничном месту, ради извиђања и таложења међусобних заплета и размирица двају племена, двију општина, двију земаља или ради суђења и расправе међу појединим људима таквих двију политичких јединица.”³¹ По речима Богишића, разликовале су се две врсте станка – велики (пленарни) и мали (посебни).³² Велики су сазивале власти обеју држава ради уклањања сукоба између самих земаља и расправљања важних државних послова, док су мали сазивале приватне странке које су припадале различитим земљама и он је био предвиђен уговором. Велики станак састављан је или од

27 К. Јиречек-Ј. Радонић, Историја Срба II, 138-139.

28 С. Новаковић, Законски споменици српских држава средњег века, стр. 150-151.

29 К. Јиречек-Ј. Радонић, Историја Срба II, стр.139- 140.

30 Statut grada Dubrovnika 1272, Dubrovnik 1990, прир. М. Криžман и Ј. Колановић, књига III

31 В. Богишић, Станак по дубровачком закону 1272, у Правни чланци и расправе, Београд 1927, стр. 99.

32 Исто, стр. 108-109.

поглавара државе или чешће њихових повереника (заменика), представника извршне власти и подједнаког броја судија двеју суверених земаља (2-12). Мали станак се састојао само од подједнаког броја судија, бираних од стране две супротстављене странке (2-6 најчешће). Станак између Дубровчана и Срба састајао се у Шумету код Трифунове цркве или на Крести код Михаилове цркве, а од 1280. у Железної Плочи код Бргата.³³ Станак није био обавезан суд, па у том погледу подсећа на арбитражни. Странка која би одбила државни суд, имала је право да захтева станак.

Стефан Првовенчани у уговору са Дубровником 1214-1217. године прописује (тачније узаконјује обичај суђења станка) у парницама између Дубровчана и Срба.³⁴ Потоњи српски владари су потврђивали надлежност и делокруг рада станка.

Први српски законодавни реформатор био је краљ Милутин који је укинуо мали станак и претворио га у нарочити мешовити суд на српској територији. Године 1301. и 1302. у два уговора са Дубровником, забрањујући самовласно деловање, српски владар прописује суђење на српској територији пред једним судијом Србином и једним Дубровчанином. Разлика је што је сада такав суд подређен врховној српској власти, док је станак био међународног карактера. Из надлежности суда била су изузета кривична дела издаје, убиства, крађе роба и коња. Пренета су у надлежност владаревог суда, што значи да је мешовити суд тада уврштен у јавноправни систем српских судова, уз патримонијални и владарев.³⁵

Следећи реформатор био је цар Душан. Он је, позивајући се на законе краља Милутина, Закоником из 1349. и уговором са Дубровником из исте године мешовите парнице пренео у надлежност општих државних подређених органа. У члану 153. Законика прописан је исти принцип конституисања суда са мешовитом поротом: *“Иноверцем и трговцем поротци половина Србаљ а половина њих дружине, по закону светаго краља.”*³⁶

И порекло станка треба тражити у јужнословенском родовско-племенском уређењу, будући да га Дубровачки статут помиње као давну установу, правну старину (*antiqua constituedo*). На извесном ступњу родовске организације, јавила се потреба за узајамним везама између племена, како у економском смислу, тако и у погледу управе и суђења. Свуда где су се одржали родови и племена, сачували су се састанци на којима су се решавали спорови.³⁷

33 Исто, 114-115.

34 “и да не емле Србин Влаха без суда...да се **стају** судие где е закон, и да исправљају...” С. Стојичић, Извори за политичку и правну историју, Лесковац 1970, стр. 14.

35 Т. Тарановски, Историја српског права у Немањинској држави, стр.703.

36 Д. Николић, А. Ђорђевић, Законски текстови старог и средњег века, стр. 236.

37 Д. Јанковић, Историја државе и права феудалне Србије, Београд 1956, стр. 110.

Међуплеменски суд се под називом ‘суд добрих људи’ у појединим областима Херцеговине и Црне Горе одржао и до друге половине XIX века.³⁸ ‘Добри људи’ вероватно су остатак некадашњег малог станка, будући да су били позвани да решавају парнице поводом спорова мање вредности. Стране у спору бирале су подједнак број судија, тј. арбитра који су имали задатак да реше спор. Било је случајева да су обе стране одређивале по једног судију-арбитра, а они затим сами бирали трећег. Овакав суд могао је решавати чак и кривичноправне спорове (крађу и тучу), али је чешће пресуђивао у грађанским парницама.³⁹ Вук Караџић помиње ‘кметски суд’ у Црној Гори, који се састојао од 12 кметова изабраних од обеју страна у спору.⁴⁰

Што се тиче старог руског права, мешовити суд изричито помиње Псковска судна грамота у чл. 109, називајући га поменутиим термином ‘вопчи’. Реч је о мешовитом суду црквених и световних власти, прописаном за случај да су стране у спору припадале одговарајућим сталежима: ‘...то судить князу и посаднику с владычным наместником **вопчи**, також и судиям’⁴¹ Треба додати и да се мешовити суд у руској средњовековној држави изричито помиње и под већ поменутиим називом ‘смесный суд’ у Уставу смоленског кнеза Растислава из XIV века. Његова надлежност била је прописана у парницама између два лица из различитих удеоних кнежевина, или онда када су стране у спору припадале различитим судским властима – феудалцу и представнику државне кнежевске власти.⁴² Тиме се још више потврђује хипотеза о општесловенском пореклу установе мешовитог суда.

* * *

Аутономно судство и мешовити судови у словенским државама имали су лични и територијални карактер. Персонално важење права, принцип наслеђен из првобитне заједнице, разлог је за функционисање судова за посебне друштвене категорије у средњовековним државама као што су странци и сеоско становништво. С друге стране, један у основи антифеудални карактер трговачко-занатских центара у оквиру феудалних држава, захтевао је посебну правну регулативу. Ово се огледа и у аутономном судству појединих градова који су уживали извештан вид самоуправе. Сеоска судска самоуправа наслеђе је родовско-племенског народног судства и у многим словенским правноисторијским изворима изражена је и преко установе солидарне колективне објективне одговорности.

38 В. Богишић, Грађа у одговорима из различних крајева словенскога југа, (Изабрана дјела, том II), Подгорица 2004, стр. 495-497.

39 Ђ. Крстић, Правни обичаји код Куча, Београд 1979, стр. 174-176.

40 В. Караџић, Српски рјечник, Београд 1852, под ‘кмет’, стр. 288.

41 Российско законодательство X-XX века, Законодательство Древней Руси, стр. 342.

42 В. Д. Гладкий, Славянский мир I-XVI века, Москва 2001, под ‘смесный суд’, стр. 646.

Prof. Nebojša Randelović, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Aleksandar Đorđević, LL.M.

Assistant,

Faculty of Law, University of Niš

***Special Forms of Judiciary in the Old Slavic Tribes
as a Privilege of certain Population Categories in the Middle Ages***

Summary

In the medieval times, the special forms of autonomous judiciary in the Slavic lands were either a result of social relations inherited from the tribal community or a result of specific characteristics in the development of certain regions which nominally constituted a medieval state. The autonomous judiciary is preconditioned by the nature of the early feudal state, whose organization of government made allowances for the activity of different court jurisdictions which were deeply rooted in the legal customs given the fact that the feudal state did not have efficient instruments to control special categories of population or autonomous provinces in its territory.

The inter-state court was a mixed court which was composed of an equal number of judges or arbiters who were delegated by the state authorities of the concerned disputing parties. Essentially, the origin of this court may be traced back to the tribal community and its roots may be found in the activities related to resolving conflicts between different tribes. The most natural means of resolving these disputes was active and immediate participation, mediation, arbitration or seeking compromises.

The existence of these two types of courts, the (mixed) inter-state courts and autonomous courts for resolving disputes involving foreigners and special population categories, reflected the extraordinary privileges which were enjoyed by some groups of people in medieval law (in general) and in all Slavic legal systems (in particular).

Key words: *judiciary, autonomous judiciary, (mixed) inter-state courts, Middle Ages, Slavic legal systems, customary law.*